

PROFESIONALIZACE AČR: PŘÍSTUPY – POJETÍ – ŘEŠENÍ

Doc. PhDr. Felix ČERNOCH, CSc.

Nastolené téma je výlučně otázkou zásadního politického rozhodnutí, které bude analyticky podložené a realizačně zajištěné. Takové dosud nepadlo. Přijatá „Koncepce výstavby resortu obrany s výhledem do roku 2008“ ani návazný „Dlouhodobý plán rozvoje resortu obrany do roku 2010“ ji tudíž v dohledných horizontech nezahrnují. Nejvyšší orgány státu se sice touto ideou z různých pohledů zabývaly, ale z jejich jednání dosud nevzešla žádná intence k praktickému řešení, byť jen přípravnému. Proto není zatím nikdo oprávněn takovýto či podobný program vytyčovat, natož uskutečňovat. Navíc berme přitom v úvahu, že každá medializovaná proklamacie, která deklaruje profesionalizaci jako více méně hotovou věc, má velice silný dopad na veřejné mínění. Zvláště je-li prezentována vysoce postaveným představitelem resortu, ústavním činitelem či jiným zodpovědným funkcionářem. Navíc naprosto kategoricky – jako jednoznačná varianta – bez připouštění časových, tvarových, věcných či ideových alternativ.

Probíhající diskuse, k nimž ostatně vyzval i ministr obrany, mají pouze charakter názorové výměny. Tu sledoval i parlamentní seminář, na němž osobně prezentoval svoje vcelku vyhraněné, ale střízlivé stanovisko.

Samozřejmě, že jsou zakládány už také vážnější rozvahy na úrovni MO ČR a GŠ AČR, kde však dostávají spíše povahu věcných kalkulací o skladbě personálu resp. cílových početních stavech.

Kardinální otázkou ovšem zůstává **míra nutnosti** vytyčovat si vůbec takový záměr, neřku-li jako úkol dne, a spolu s tím **limitace možností** jeho naplňování. Ve vědomí její klíčové důležitosti se proto pokusme odpovědět prvořadě právě na ni. Jaká jsou tedy základní **teoretická** východiska k nimž jsme tu dosud stačili dospět a o něž chceme opírat své přístupy k pojetí i **praktickému** řešení nastolované problematiky?

Vymezení jevu

Především tu jde o vědecky přesnou a realizačně jasnou *d e f i n i c i* pojmu *p r o f e s i o n a l i z a c e*, která dosud podána nebyla, stejně jako se ještě nepodařilo pregnantně vymežit pojem *v o j e n s k é h o p r o f e s i o n á l a*.

S jistotou víme, že **profesionál** je charakterizován dvěma spojitými znaky, a to prací za úplatu a jejím kvalifikovaným odváděním. Vykonává ji tudíž jako své zaměstnání, čímž se liší od amatéra, byť ten by ho na druhé straně předčil úrovní předpokladů i výkonů. Základní podmínkou je tudíž pracovní právní vztah nebo ve vojenských podmínkách služební poměr. Už z tohoto hlediska je žádoucí uzavírat ho s jedinci, kteří mají patřičnou úroveň, přinejmenším odpovídající požadavkům příslušné profese event. specializace. Podaří-li se získat amatéry, kteří si počínají profesionálně, vyloučíme profesionály, kteří si počínají amatérsky. Alespoň potud se zajisté dokážeme všichni shodnout. Méně už asi v tom, zda považovat za vojenského profesionála osobu civilní, ať působící coby občanský zaměstnanec v resortu obrany nebo jen jako expert mimo něj.

Stejným stylem, to znamená bez nároků na formulační precizaci, zkusme zahrnovat, případně předmětně zpřesnit i **profesionalizaci**. Už z jejího terminologického tvaru je zřejmé, že se jedná o záležitost povahy procesuální, čímž nechceme sahat k argumentům z arsenálu etymologie či gramatiky. Naopak – zůstaňme v reálu, neboť pojmem je pro nás nejprve děj sám o sobě a pak teprve jeho pojmenování čili nominální stránka. V tom případě ho můžeme pojímat ze dvou hledisek a tedy na dvou vzájemně spřažených rovinách:

- jako *p r ů b ě h* dění čili vlastní *p r o c e s* postupného dosahování profesionality,

- jako *v ý s l e d n i c i* dění čili *s t a v*, jehož má být (či už bylo) dosaženo. Rozlišujeme tudíž vizi hotového tvaru resp. metu činorodého snažení od vlastních činorodých snah, resp. trendu cíleného zdokonalování. Je to nezbytné, pokud se chceme a máme domluvit, oč vůbec jde. K tomu však musíme připojit ještě jedno členění, kterým to potvrdíme a objasníme blíže i přesvědčivěji. Obojí má totiž dvě stránky:

- *k v a n t i t a t i v n í*, která vyjadřuje *m í r u* profesionalizace čili skladebný poměr vojáků z profese (VZP) vůči vojákům z povinnosti (VZS) a týká se jen procentuálního srovnání početností obou těchto prezenčně aktivních kategorií,

- *k v a l i t a t i v n í*, která vyjadřuje *s t u p e ň* profesionality, čili úroveň schopností požadovaných posláním a určením ozbrojených sil.

Samozřejmě, že rovněž tady sledujeme jistou rovnovážnost mezi oběma naznačenými polohami. Nemělo by smyslu dosahovat kvanta na úkor kvality, ale zrovna tak ho nelze nerealisticky pomíjet. Jedno podmiňuje druhé, takže je nestavme v žádném případě proti sobě.

Podstata problému

Profesionalizace není v žádném případě účelem sama sobě. Ani tehdy, dostává-li podobu realizačního zadání. Zůstává totiž pořád jenom prostředkem naplňování cílů vyššího řádu, cestou k jejich dosažení. V naznačeném kontextu ji chápeme jako prvek strategické orientace opřené o alianční principy, jež tady si nemusíme podrobněji rozebírat. Z důvodu nadbytečného větvení tak ani činit pro danou chvíli nechceme, snad posléze a v poněkud posunutých souvislostech. Nyní jde nanejvýš o výklad smyslu a zejména determinace posuzovaného jevu. Vysvětlit, že se jím sleduje nové poslání AČR, jež vyvěrá ze změněných společenských poměrů, avšak zároveň musí respektovat specifické podmínky, za nichž je prosazováno. Takto a ne jinak musí být profesionalizace nahlížena, ale hlavně v této harmonii konstruován její aktuální a perspektivní program.

Už jen z tohoto prostého pohledu ji nemůžeme považovat za zcela s u b j e k t i v n í záležitost, kterou jsme si umanuli. V žádném směru není pouhým chtěním či přáním, na něž jsme přišli nebo jenom náhodně narazili při hledání směru dalšího vývoje. Nebereme ji ani jako módní nápodobu odkoukaného vzoru, natož pak diktát modelu vnášeného zvenčí. Má o b j e k t i v n í založení dané dvojicí propojených tendencí:

- a) technickou – nesenou permanentním růstem konstrukční složitosti moderních zbraňových systémů a potažmo také kompletů, jakož i náročností jejich obsluhy,
- b) sociální – vedenou omezováním branných povinností, zejména zkracováním vojenské základní služby v souběhu s protekcí služby civilní.

Rozhodujícím kritériem se přitom stává schopnost osvojení a výkonu příslušných činností během prezenční povinnosti. Právě odtud a jenom odtud musí být vyvozovány typové pozice v organizačních strukturách, které nutno profesionalizovat.

Jediné, co z ryze odborného hlediska k tomu tlačí, jsou právě zmíněné závislosti. Dokud si s bojovou technikou poradí VZS a bude s ní umět šetrně zacházet, nepotřebujeme ho nahrazovat VZP. Teprve tam, kde by to nestihl a nedokázal, nebo kde materiální hodnoty dosahují výše, kdy jejich svěřování „amatérům“ přináší příliš velká rizika poškození či ztrát, opíráme se o profesionály anebo ještě výstižněji – Profesionály. Toto budiž zásadním a neslevitelným profesionalizačním kritériem, odtud vyvozovat míru i stupeň profesionalizace a dovozovat možnost i nutnost ji uskutečňovat. Tudy vedou rovněž cesty prioritizace obsazování postů event. celých sestav dobrovolnickým personálem. Že z úvah tu zcela vylučujeme tzv. službu náhradní je myslím ve světle snesené argumentace nabílední. Pomíjíme na tomto místě i dimenze politické, které jsou ještě o něčem jiném. Ale i k těm se třeba vrátit, neboť politikum zahrnuje a nezbytně reflektuje i faktory o nichž tu nyní byla koncentrická řeč.

Zahraniční podněty

Přední členské státy NATO buďto již vládnu plně zprofesionalizovanou vojenskou silou nebo ji mají ve stadiu budování či alespoň rozpracovávaných plánů. Každopádně nelze popřít, že takové kroky více či méně zvažují všichni naši spojenci, včetně těch s nimiž jsme k Alianci přistoupili společným aktem. Zbytečně zakrývat, že takový zájem byl už i veřejně projeven jak z bruselské centrály, tak i metropolí některých členských států.

Víme, že průkopníkem tu byla Velká Británie, která k tomu měla o pár důvodů více než její tehdejší partneři. Při poměrně dlouhé a dobře zavedené tradici však přesto netají obtíže, které si tím způsobila. Projevy jisté izolace od veřejnosti tu jsou, stejně jako relativní stárnutí, což obojí tak či onak souvisí s rekruotačními variantami. I za nepoměrně slušných kompenzačních podmínek tu přestává dvojí sukno mládež táhnout, neboť ta je zná už jen z televizních šotů a samozřejmě pouze přes povrch, často jen pozlátka. Živé nazírání za fasádu a zkušenost osobní pak vůbec jsou tu postrádány, proto i marketingově pocit'ovány dosti bolestně. Mělo by nás to varovat mimo jiné i před zjednodušující proměnou hmotných stimulátorů na zlatý čarovný proutek ženoucí houfy o překot se předhánějících čekatelů na vojenský stejnokroj s distinkcemi.

V mírně jiné situaci jsou Spojené státy severoamerické, jejichž početnost, styl myšlení a počínání, pochopitelně perfektní oceňování služby vlasti a výjimečné světové postavení spolu s technickým progresem tomu všemu dává zvláštní dynamiku. Nicméně ani tam se věci nehýbají dopředu samy sebou a vedle poctivého řešitelského úsilí si vyžadují z času na čas i nějaký ten zásah navíc. To jen proto, abychom si letmé postřehy nezidealizovali v průběhovou hladkost, což se kolikráte vymstívá dříve než stačíme něco podobného doopravdy sami odstartovat.

Často se odvoláváme na čerstvé zkušenosti Nizozemí a Belgie, ale bez větší potřeby seznámit se s nimi blíže a hlouběji je prostudovat očima svých záměrů i dispozic. Chceme tím opětovně upozornit, že profesionalizace není ani zdaleka tak jednoduchou, jak se může zdát a nikoliv jen zraku početné obce zainteresovaných laiků. Jde o vážnou věc k vážným účelům. Vyžaduje komplexní domyšlenost a nanejvýš seriózní přípravy, zejména v zajištěnosti organizačně materiální.

Stačí vzít příklad Francie, která se k tomuto proudu přihlásila v citované řadě naposled. Dlouho rozvažovala, než se zřekla myšlenky de Gaula z roku 1959 o národní službě. Ještě déle se pak chystala nastolenou substituční ideu profesionalizace uvádět v život, a co teprve s tím spojená postupnost přetrvávající doposud. A je to nějaká země, co se bohatství, mocenského postavení, historie, hrdosti na ni a v první řadě branného vědomí až vojenské cti týče!

Onen důraz má znovu navodit, že tu nemůže jít o procházku růžovým sadem, jak se pro česku i Česku občas říká. Proto nepočítat, že profesionalizace bude rázným aktem či dílem kampaně. Nikdy! Vždycky si vyžádá hodně času, čímž vůbec nero-

zumíme jakékoliv odklady. Mluvíme o vlastním seriózním úsilí, soustředěné, solidně řízené a precizně prováděné práci. Vězme, že bude mimo jiné překračovat hranice vnitroresortního potenciálu, což také něco znamená a vyžádá si své. Takže přiučme se ve světě, snažme se vyrovnat mu, ale nic přitom nepřeskakujme. Hlavně neříkejme hop, dokud alespoň nedovídneme na odraziště.

Cílová vize

Vyznívá více než paradoxně, že se nahlas rozvíjí jakýsi profesionalizační program plný neurčitostí, ačkoliv ze všeho nejdříve by mělo probíhat – a spíše velice potichu – věcné rozvažování. Jeho součástí by naprosto logicky mělo být i zodpovězení stěžejní otázky, zda vůbec profesionalizovat či nikoliv.

Ne však formou plebiscitu, dokonce ani přenosem na jednotlivé skupinky zástupčí demokracie, už vůbec pak ne zákulisnicky či kabinetně. Tady neplatí ani respekt před autoritami, zvláště jsou-li opřeny pouze o delegaturu. Pravda se nedá zastít silou moci, a tou zase nelze prosadit myšlenku, která má do pravdy daleko nebo je s ní ve zjevném protikladu.

Proto je zcela oprávněně požadovat ono klidové vážení dílčích pravd a pravdiček, bez ukvapených rozruchů, aby se z nich vyjevovala pravda stále obecnější, tedy i prokazatelně pravdivější. Teprve těmito svědomitými a pečlivými rozbory dospějeme ke všestranně odůvodněnému ANO nebo NE, abychom za ním vydrželi stát bez viklání.

První podmínkou stabilizovaného postoje jsou pevné podpatky (v tomto rčení nazývané častěji „kramfleky“), jež se dají získat co nejpřesnější představou o tom, čeho vlastně chceme dosáhnout. Čili jasno v konturách profesionální AČR, tj. jejím určení čili úkolech (odkud odjinud by se také mělo začínat, ne?), její alespoň hrubé organizační struktura (střídmě hierarchicky vrstvené pouze přes nezbytné mezičlánky) a nakonec o skladbě personálních sborů (hodnostních, profesních, velitelských, stavovských ...).

Teprve bude-li toto stanoveno anebo alespoň principiálně ozřejmáno, možno pokročit ke zpřesňování početních stavů, požadavků kvalifikačních, propočtům finančním, zajištění materiálovému apod. Tím už dospějeme k modelům, které vlastně vyjadřují p o t ř e b u či chcete-li jinak a vžitěji, tak **společenskou objednávku**. Ta se nyní začíná, jak už je v takových případech zvykem – či alespoň by mělo být – podrobovat zkoumání, nakolik se jí dá vyhovět, jestli na to máme kapacitu, zda to stihneme v požadovaných termínech apod.

Dá se to samozřejmě dělat různě. Od zcela bezostyšné licitace, přes marginální glosování až po iteraci nebo simulační modelování. Abychom se věrohodně vyslovili o schopnosti potřebě maximálně vyhovět čili stanovili reálnou m o ž n o s t jejího pokrytí, nejlépe plného uspokojení. Tady spatřujeme klíčový moment posuzovacího a vlastně zároveň rozhodovacího procesu.

Vycházejí z objektivně formulované potřeby, poměřujeme ji s možnostmi, abychom se dobrali uskutečnitelného předobrazu. Ať má povahu vize nebo návodné předlohy. Není rozhodující. Důležité, aby tu takový náčrt byl. Jinak operujeme s abstraktem a v lepších případech s chimérami. Zajímavé, když obecně každý souhlasí, že jinudy ani stezka nevede. Pak se lze už jen divit, proč se tudy dávněji neubíráme, leč přímo dereme „jinam“.

Schválně to ponecháváme otevřeným a budeme pouze předpokládat pozitivní dořešení těmi, jimž to přísluší a jimž by k tomu nemělo kromě dobrých předsevzetí, ušlechtilých pohnutek a vytrvalé vůle chybět vlastně vůbec nic. Zato se podívejme o kousek dále, tedy na krůčky od stávajícího ke kýženému nebo též trasu z dnešků do zítřků. Jinými slovy – jak tam dojít, s čím počítat, čemu se vyhnout...

I – Determinanty

Vlastní filosofie musí zohledňovat pokud možno všechny shrnuté okolnosti, minimálně ty, které jsou pro realizační postupy nezadatelnými. Vedle ujasnění konečných podob, jichž hodláme v určitých časových horizontech postupně dosahovat, je třeba vážit především různá omezení, která nás budou anebo jen mohou při onom zmocňování se takových cílů limitovat, brzdit, zastavovat, vracet zpět, odrazovat ... Poukažme na skupiny těch nejpodstatnějších, jež jsme pro tento účel zobecnili a utřídili.

1. Demografické meze

Jak víme, populační křivka zatím stále klesá, takže v nejméně dvacetiletém výhledu počítáme s progresivně rostoucím deficitem adeptů vojenské služby, a tedy i profesionální dráhy. Aniž zde chceme operovat s čísly, o něž se v dosti detailních, naprosto spolehlivých a prognosticky zaměřených statistických rozbořích opíráme, musíme podotknout, že maxima propadu z hlediska objemu branecké populace můžeme očekávat v letech 2013—2017. Stačí dodat, že v roce 1999 se živě narodilo řádově 46 tisíc chlapců a z nich pro vojenskou službu bez omezení se nedá predikovat (s odvoláním na dlouhodobá sledování a vývojem stvrzované tabulkové indexy) více než kolem 7 tisíc odvedenců resp. povolanců. Samozřejmě jsou tu rezervy v rekrutaci žen, ale tady se projevuje zase řada bloků jiného ražení, které brání plnému suplování absence mužů. V současné době jich máme něco přes 1 700, což představuje přibližně 7 % profesionálního sboru. Vedle jejich relativně úzkého uplatnění, které asi nikdy nemůže být plně srovnatelné s psychosomatickými typy mužskými, nepřehlédneme ani skutečnost, že plná třetina jich je kontinuálně na mateřské event. další mateřské dovolené.

2. Finanční zdroje

Přes jejich nominální růst, zajištěný direktivním zvyšováním podílu na HDP o 0,1 % ročně, prozatím až po hladinu 2,1 event. 2,2, nejeví se zatím ani zdaleka dostačujícími. Jejich napjatá bilance je vyvolávána netoliko stoupajícími nároky

aliančních závazků, ale zároveň podvazována inflačními důsledky. Markantně to poznamenává zvláště personální výdaje a zejména pak příjmové relace. Mají totiž povětšinou mandatorní povahu a jsou zároveň spojeny s valorizačním dorovnáním poklesu relativních hodnot platů a sociálních dávek.

Kromě této, dá se říci vnitřní diskrepance v rámci mzdové soustavy, vznikají ještě distribuční potíže při parcelaci státního rozpočtu. Pomineme-li meziresortní pŕtky okolo úsporných škrťů, kde MO ČR má kodifikováno postavení sice exteritoriální, ale zároveň alergenové, soustřeďuje se boj o koruny na licitační pole poměru investic k provozním nákladům. Účastníkem toho střetu jsou samozřejmě i položky vyčleňované pro personál, a to nejenom jako součást sil na straně, kterou hájí, nýbrž kde musí obhajovat ještě i sebe samé vůči svým spojencům.

Nikdo nezpochybňuje, že profesionalizační proces tyto spory nezeslabí, když každý ví, že něco bude stát, a to něco navíc rozhodně nechápejme doslova jako jenom něco. Už dneska se to rýsuje v zorných úhlech investic do modernizované výzbroje a infrastruktury, ale zkrátka nesmí přijít ani péče o personál. Kompatibilita s interoperabilitou si neslevitelně vyžadují své, takže tlak na finanční zdroje neustane, natož aby se stal menším. Nároky na ně, pod reflektorem součinnosti s pokročilejšími partnery, zjevně stagnovat nemohou, takže budou zcela určitě nemalé.

Francouzské propočty tvrdí, že plně profesionální síly jsou dražší o + 75 %. Není důvodů tomu nevěřit, i když poučení nikdy nemůže být jednoduchým otiskem cizí zkušenosti. Jsou totiž oblasti, kde nákladově neshledáváme rozdílů mezi VZP a VZS, např. u výstroje a výzbroje. Jinde nás VZP zase vyjde levněji než VZS, např. v ubytování a stravování. Pochopitelná je jasná převaha ve služném VZP oproti VZS, ale naproti tomu vyjde VZS draž při výcviku. Jestliže bazální příprava VZP, zejména pro přímou obsluhu techniky, se uskuteční v jádru „jednou provždy“ a nástavbově má převážně charakter kondičního či harmonizačního tréningu, pak VZS musí být cvičen v pravidelných rotačních cyklech stále odznovu. Předpokládá se proto, že z výcvikového hlediska půjde o návratnost prostředků vložených do profesionálů během cca čtyř let. Praxe to zatím nemohla potvrdit ani parciálně, neboť takové ukazatele se ostatně sledovat nezačaly. Co však brání odsimulovat si podobnou úlohu na modelech, které tu již dávno máme? Není to zároveň šance, aby i ony samy prokázaly svou vlastní rentabilitu? Přímou klasický příklad pro DRMM.

Vybereme-li se touto cestou, budeme přesně vědět, na čem jsme, co si můžeme dovolit a co naproti tomu nesmíme ani zkusmo. Právě odtud očekávejme věrohodné soudy o peněžní realitě a přes ně i podloženosti profesionalizačních idejí, tedy osudech ideálu v jeho rozložení časové. Pak se také dozvíme, zda lze očekávat v dohledné době výrazný zvrat k lepšímu resp. jaký a kdy nebo naopak počítat i nadále s uskrovnováním či dokonce redukčními dietami. Zde však varujeme před mylnou představou, že restrikce personálu přinese automaticky úspory výdajů na něj. Není tu žádná závislost, natož lineární, o čemž jsme se mohli přesvědčit pomocí

manažerského informačního systému (MIS) „LIBUŠE“, ale i na nesmlouvavé empirii osmileté existence AČR a konkrétně vývoje finančního zabezpečování osob (FZO).

3. Materiální báze

Ted' už nemluvíme o penězích, ani těch, které to umrtvuje, váže či bude stát. Všímáme si čistě věcné stránky. Tady je nasnadě, že dnešní stav ubytovacích, stravovacích, sociálních, kulturních, sportovních i výcvikových a dalších kapacit ani z povzdálí neodpovídá standardům diferenciacně vytyčovaným před jednotlivé profesionální kategorie. Máme co dohánět i bez toho, když nás dostatečně zaměstnává údržba, podobná někde někdy spíše záchranným akcím. Jsme-li tedy zahlceni dneškem a částečně už i včerejškem, jak bychom se mohli odvážit zakládání zítřků, místy už jen v pomyšlení.

Překračujeme tu jen málo hranice dojmů, ale indicie jisté bezstarostnosti o profesionální budoucnost zde přesto shledáváme. Jinak už by měly na stolech ležet projekty, podle nichž se začíná pracovat. Bez vize cílového stavu to nelze ovšem ani požadovat. Schází-li představa o dislokaci, je hazard zvelebovat objekty, celé areály kasáren či dokonce posádkové prostory, když nevíme, zda naše dílo přežije a nepůjde v niveč likvidačním rozhodnutím.

Vracíme se tak na počátek rozvahy, kde jsme požadovali prioritní ujasnění koncové předlohy zprofesionalizované AČR. Zároveň ale dodáváme, že asi nebude snadné ji materializovat. Přesto je nutná zevrubná analýza, jež vyústí do závěrů o schůdnosti realizace projektů vzešlých z objektivizovaně formulovaných potřeb. Nejdříve však i tady musí přijít zadání, pak teprve úvahy o tom, jak se ho co nejlépe zhostit a samozřejmě kalkulace, obrazně řečeno, až po haléře. Čili rovněž odtud začít v opoře o pilotáž s testováním generální myšlenky o plusech a mínusech profesionalizace, jejich přínosech i úskalích, potažmo pak životnosti, nosnosti, aktuálnosti.

4. Rekrutační scéna

Konkurenceschopnost resortu obrany na trhu pracovních sil se dosud nijak viditelně neprosazuje. Vývoj nám dal za pravdu, že nezaměstnanost věci sama o sobě nevyřeší. Pokud se davy neumístěných absolventů škol nehrnuly do kasárenských bran v době, kdy kulminovala, na sestupné křivce už to asi očekávat ani nemusíme. Ostatně – má profesionální armáda nebo jen její profi-sbor spoléhat na příliv těch, kteří zbyli či nevědí kudy kam? Zajisté žádné terno, snad ani jako východisko z nouze. Viz tedy předchozí vývoje o rovnovážnosti kvant a kvalit. Ale perspektivní řešení to není v žádném ohledu.

Konečně by nás měl vyléčit z iluzí i nebyvalý nárůst uchazečů o civilní službu. Excentrické tendence vyhnout se vojenské povinnosti jsou tak silné, že je nelze ignorovat a nepřipustit jejich pacifické podhoubí. Není-li tudíž ochota sloužit z moci úřední a na podstatně kratší dobu, bodejť by se projevovala z vůle vlastní. O něčem

to vypovídá. Našich zjišťování není tudíž asi dost v záběru i hloubce, abychom z toho vyvodili účinnou či alespoň činnou reagensci.

Buďme ujištěni, že úspěch tu je podmíněn znatelně vyššími podíly motivace morální. Už proto, že vojenská povolání se bez ní neobejdou. Výkon služby na hranicích tělesných a duševních sil a častokrát i na hraně mezi životem a smrtí, nelze vyvažovat sebevětším pytlíkem peněz, byť ve méně lukrativně konvertibilní. Dokonce ani hýčkáním řetězci požitků, které jinde nejsou k vidění a už vůbec k mání. Dobře, když si to připustíme a zafixovaně uvědomíme dříve, než nás pojmu myšlenky sice méně bolestnější ve zjednodušujícím zlehčováním věcí komplexních až natolik, jako doplňování, ale slibující pramálo nadějí se jich se zdarem zmocnit.

Možná jsme ukolébáni více méně spontánním průběhem procesů snižování počtů, ale to je o něčem zcela jiném. Pořád ještě zůstává „předústojníkováno“, takže máme z čeho brát, aniž poměrně značné úbytky pocítíme na funkčnosti celého organismu event. jednotlivých jeho orgánů. Kromě toho se nám podařilo vytvořit klimatické podmínky, jež takové „odtučňování“ a posléze ještě zeštíhlování velice intenzivně podporují.

Leč pro doplňování třeba něco dělat a hodně udělat! Není schopno zlepšit se samo od sebe a ze sebe samého. Přitom je evidentně tím nejdůležitějším, co před námi už dávno vyvstalo. Bez razantních, ale i dostatečně velkorysých opatření se rapidního zdokonalení nedočkáme, možná ani nedožijeme. A bez onoho rapidního vzestupu není řešitelný v podstatě žádný závažnější armádní problém, personální pak už vůbec ne.

Zatím však musíme konstatovat, že do té doby lze o profesionalizaci AČR uvažovat jen těžko. Armáda, které scházejí lidé, zejména mladí a na nejnižších výkonných postech u zbraní či služeb, se nepřerodí v profesionální, byť by jí z druhé strany přebývaly šiky opravdových odborníků, jejichž erudice je dekorována vysokými vyznamenáními, hodnostmi, školami a platy.

Tato kategorie vojenského personálu tvoří sice páteř armády, ale co s ní, když budou scházet údy snad i kusy trupu? Jádrem bojové síly, jež symbolizuje vlastní určení armády, vždy zůstanou bojovníci. Tedy lidé spřažení bezprostředně s mechanismy, které ji tvoří. Taková je pravda všude uznávaná a respektovaná. Proto se nechlácholit pseudo-potřebou udržovat záložní štáby, když nakonec i u těch záloh čerpáme z podstaty, takže za chvíli jich v použitelných vlnách nebude moc nazbyt.

Dílčí závěr

Předestřený výčet pouze shrnul důvody, které jsou pro posuzování reálnosti přechodu k profesionální armádě zavažující. Mají váhu limitujících faktorů, jež nelze opomíjet ani bagatelizovat. Působí dlouhodobě jako činitel omezující a má-li dojít k pozitivnímu obratu, nutno nejdříve změnit směr jejich vlivu na realitu. Zatím totiž postupujeme spíše deprofesionalizačně, a to nejen co do absolutní či relativní počet-

nosti resp. procentuální hladiny VZP. Ta se nyní pohybuje mírně nad startovní čarou, na níž jsme před více léty začínali. Tyto hodnoty neovlivnilo ani objemné stlačení kontingentu VZS, což teprve očekávaná demobilizace profesionálů, kteří už mají tzv. vyslouženo! Abychom ale zůstali konstruktivní, tak připomínáme, že v desetiletém intervalu jsme za zdolatelnou laťku považovali 54—56 % a jen při přehnaném rekrutačním optimismu ji zvýšili o zhruba 5 čísel výše.

Ani teď neshledáváme potřebu zásadně korigovat svůj původní doložený názor. V souřadnicích, které jsme tu popsali, si zachovává platnost. Až když dojde k jejich posunu, kteroužto proměnu jsme rovněž vysvětlili, začneme uvažovat jinak.

Zatím ale musíme zodpovědně přiznat, že plná profesionalizace AČR není z výše rozváděných příčin v dohledné době možná. Proto nutno setrvat u konceptu armády poloprofesionální, kombinované v poměrech 1 : 1 resp. 1 : 1 : 1, uvažujeme-li zároveň o personálu civilním.

Jestliže se nám podařilo přesvědčivě posoudit, nakolik je profesionalizace AČR možná, pokusme se nyní odpovědět i na otázku, nakolik je tedy nutná. Alespoň v heslovité stručnosti.

II – Obligace

V protíváze k předchozím vývodům, které činily možná i dojem hledání důvodů pro NE!, rozprostřeme nyní škálu premis, jimiž se pokusíme nastolit důvody pro ANO? Ujišťujeme, že v obou případech se snažíme příslušnou podmíněnost **nastolit neutrálně** a řadit fakta, jejichž vyznění si neosobujeme posuzovat jen my sami.

Skýtáme je k obecné dispozici a hlavně předkládáme střízlivému rozmyslu a použití těch, kdo budou v té věci rozhodovat. Považujeme za korektní se vyznat, že **nejsme proti profesionalizaci**, neboť ji přijímáme z vlastního přesvědčení za objektivní vývojový trend, jak jsme ostatně už odůvodněně konstatovali na úvod.

Záleží nám tudíž pouze na respektování dvou neslevitelných předpokladů pro faktické uskutečnění profesionalizačních idejí:

- a) **časové ho určení**, které nebude předbíhat míru naplněných nutností ani realizačních možností,
- b) **všestranné ho zajištění**, které bude zohledňovat komplexnost cíle a harmonii prostředků jeho dosahování.

1. Strategické záměry

Jako součást Severoatlantického společenství přejímáme v rámci jeho konsenzuálních pravidel rovněž jimi vymezený díl zodpovědnosti za tvorbu a uskutečňování

alianční politiky. Výrazem toho se stala naše zainteresovanost na formulaci a nyní už také prosazování nové strategické linie.

Ta vychází pochopitelně ze zájmů členských zemí, které kromě toho chtějí prostřednictvím svého spojeneckého svazku posloužit i zájmům celosvětovým. Novum pak spočívá v posílení prevence konfliktů a válečných nebezpečí vůbec. Proto se zamýšlí předcházet jakýmkoliv ozbrojeným srážkám a eliminovat v zárodku i sebelepší rizika ohrožené bezpečnosti lidstva. Samozřejmě se tu počítá s využitím široké škály prostředků, mezi nimiž mají převažovat zejména v počátečních fázích hlavně diplomatické.

Ovšem i ty se opírají o existenci, ale také demonstraci vojenské síly, jež dosud stále zakládá a nese moc politickou. Má se tak vylučovat vznik ohnisek napětí a v případě nutnosti třeba i likvidovat jeho zdroj. Znamená to zároveň odvrácení hrozeb od svých teritorií, aby ohrožení nebylo bezprostřední.

Nastoluje se tím de facto prioritá mírových misí v nejrůznějších podobách až po peacekeeping, včetně tzv. preventivních úderů, před koncentrací na zajišťování přímé obrany vlastního území. Ta je řešena spojenecky v rámci intraoperačních hranic NATO vymezených článkem 5 Washingtonské smlouvy. Strategicky to značí posun od reakcí založených na pasivním vyčkávání útočnicka resp. odrážení agrese k reagování aktivnějším, které takové napadení předjímá i předbíhá. Jinými slovy, jde o substituci defenzivy ofenzivou, nebo-li přebírání strategické iniciativy.

To ovšem předpokládá akcentovat ještě více než dosud intervenční role, což Aliance v posledním dvouletí prezentovala na Balkánu. Šlo však spíše o jakýsi pokusný balónek, než plné posouzení krátce před tím definované a publikované nové strategie. V detekci její účinnosti se však projevila spousta problémů, jež musí být ještě dále analyzovány, a hlavně nejasností až sporných bodů, jež budou muset být napřed korektně dořešeny.

Jedno je však zřejmé už zcela jistě, že ona strategie si vyžádá změny principů výstavby ozbrojených sil a pravděpodobně nejenom vnitroaliančních. Má-li se posilovat schopnost rychlých, téměř okamžitých reakcí, nutno mít k tomu připraveny expediční sbory, jež ji budou mít. Odtud již logicky vyplývá jejich profesionální charakter. A poněvadž nutno počítat s rezervami pro doplňování či rotace nasazovaných jednotek, nestačí profesionalizovat jen úzký výběr součástí, ale pokud možno veškerou brannou moc ve státě. Je to jistější, pohotovější, také relativně pohodlnější pro všechny zúčastněné.

Neveďme však nyní diskusi dále. Pouze shrňme, že z tohoto hlediska je profesionalizace odůvodněnou a dokonce nutnou. Avšak ani tady ne jako úplná, což přijaté zásady vyčleňování vojsk pod spojené velení a do společných operací dokládají. Neplatí tu direktivní kontingentace ve stylu Varšavské smlouvy a tak padá nutnost vnější. Pro vnitřní nutnosti z tohoto hlediska zatím nemluví takřka nic.

2. Politické aspekty

Z nemalé části je zohledňovala již pasáž předešlá, neboť platí vlastně za její specifikovanou implementaci. Vyplývá to z absolutního primátu politiky před vojenstvím, které je ostatně toliko jejím nástrojem nebo nanejvýš formou. Lapidárně to za nás už před jedním a půl stoletím doložil světoznámý teoretik z Pruské válečné akademie Carl von Clausewitz.

Přesto zůstává spousta partií, které jsou vyslovenou doménou politiky jakožto nadsystému charakterizované sféry. Sem prvořadě náleží *c i v i l n í d e m o k r a t i c k á k o n t r o l a b r a n n é m o c i*. Zbytečné se asi přesvědčovat, nakolik tomuto nepřekročitelnému principu moderní společnosti profesionalizace napomáhá a nakolik se mu vzdaluje či dokonce může vymknout. Svět zná ne jeden případ za svou registrovatelnou, ale i novodobou historií.

Profesionální armáda je nadána uzavíráním se do sebe a izolaci od veřejnosti. Plyne to už se samé povahy jejího režimu a činnosti, čímž rozumíme uzavřené areály, nepřístupné kasárenské objekty, civilizaci vzdálené cvičební prostory, často též separovaná sídliště pro vojenské rodiny, velmi těsné a silné vazby meziosobní, reprodukce z vlastních řad či blízkého zázemí, zakládání tzv. rodinné tradice služby ve zbrani, snaha o co největší a nejdelší kariéru, mnohovrstevná ochrana státním, vojenským a služebním tajemstvím ... To vše dohromady dokládá, že obavy vzpomenu-tého druhu nejsou nikterak liché a pokud půjde o profesionalizaci vysokých stupňů – o úplné ani nemluvě – jsou zapotřebí velice silné kotvy, aby se nastolily jistoty o eventualitě nezneužitelnosti ve vnitřním i vnějším smyslu. Takové tu zatím v uspokojivé míře ještě pořad nejsou, již proto, že jich nikdy nemůže být dost; zároveň však i proto, že u nich nevystačíme se stereotypem a musíme nepřetržitě reagovat na nezastavitelný vývoj, hledat nové a stále účinnější mechanismy oněch záruk.

Politíčno nacházíme však i v základním krédu bezpečnostní doktríny státu, totiž dilematického vztahu mezi „obranou vlasti“ a „obranou míru“, jak je nyní nastolován. V obecném by nemělo jít o absolutní protiklad, avšak realizačně tu narušení jednoty doopravdy hrozí. Profesionalizace takovouto úhrozou může být, neboť umrtvuje branné vědomí a cítění obyvatelstva, zbavuje ho svým způsobem zodpovědnosti za sebeobranu event. i sebeochranu. Tento aspekt není vůbec hoděn podceňování! Vždyť názory jako „necht' slouží a bojuje ten, kdo chce“, „obranu svěřit profesionálům, kteří jsou za to placeni a dobře placeni“, „vždyť on se o nás někdo postará, má se nás kdo zastat, ochrání a ubrání nás NATO“ – nejsou zdaleka ojedinělými. Publicitou nedomyšleností ještě nebezpečnější nezodpovědnost evokujeme.

Studium zahraniční praxe je více než inspirativní, neboť její diapazon sahá od všelidového pojetí, z něhož se lze přiučit u švýcarských kantonů, přes německý ústavní prvek „půdy a krve“, až po americké národní gardy a pobřežní stráž či vojenskou přípravu středoškoláků a vysokoškoláků ve Velké Británii. Při všech nuancích

tu však zůstává společným znakem pamatování na obranu suverenity státu a jeho území.

Argumentovat nyní geografickou polohou České republiky a historickou pamětí jejich občanů je už myslím zbytečné. Nicméně zanedbatelným není ani veřejné mínění, pokud si na jeho ztvárňování nedáváme dlouhodobě záležet. Nikoliv ovšem „psychologickým zpracováním“ či „politickým doškolením“. Povrchnost se nevyplácí, koketování s tak vážným elementem ještě méně a diletantství už vůbec. A to jsme politikum pouze otevřeli a nastolili v několika momentech, jež považujeme za důležité, ne-li nejdůležitější. Těch je samozřejmě více a v komplexním pohledu by žádný význam scházet neměl.

3. Etické důvody

Pokračujme dále v započatých vývodech neboť vyvěrá jeden ze druhého, jak patrně. Vedle morálního faktoru, respektovaného v marketingových postupech či stimulaci výkonu služby, je tu ještě obecnější vyznění.

Profesionalizace na každý pád znamená viditelné sebeuzavírání armády provázené zároveň kusem sebezahlednosti. Už samotný autoizolacionismus je v podstatě prvkem antidemokratizačním a dokonce dehumanizačním. Že nejde o nadsazenost, lze v zárodku zpochybnit poukazem na přiškrcování přívodu čerstvé krve, která přichody mladých mužů okysličuje vnitroarmádní atmosféru. Nejde ani tak o přímou váhu jejich nekonvenčních názorů, jež si přinášejí „z jiného světa“, nezatíženého fixovanými stereotypy vojenského myšlení, které má při personální stabilizaci příznačný sklon k prodlužování své setrvačnosti. Stačí pouhá jejich přítomnost, aby musely být vnímány a minimálně tolerovány, ne-li slyšeny a respektovány. To nemluvíme už o možnostech ovlivňování aktivního.

Daleko vyšší etický dosah se však projevuje tam, kde vojenská služba, anulací své obligatornosti, přerůstá v omezování práva bránit vlast. Ať se to zdá jakkoliv frázovitým, obrana vlasti nemůže nezůstat povinností, dokonce nejčestnější, stejně jako právem. Redukce jednoho i druhého pouze na určitou skupinu dobrovolců, kteří jsou vzhledem k selekčním pravidlům vstupu do vojensko-profesního svazku vlastně vyvolenci. Že to vede ke zjevnému elitářství, můžeme být ujištěni a zrovna tak o tom, nakolik se tím vzdálíme platnému ethosu.

Na druhé straně však buďme realisty. Jestliže povinná vojenská služba představuje ve smyslu vznášených názorů i argumentů sociální diskriminaci současné mládeže, pak o to větší je v případě, kdy je jí „postižena“ zhruba jen jedna její pětina. Východiskem ze slepé uličky by se i tady mohlo stát souběžné povýšení povinnosti bránit vlast na právo. Minimálně se tak dosáhne morální rovnováhy a tedy i ospravedlnění právního. Mimo jiné jsme to mohli sledovat před pár lety na bouřlivé diskusi v USA, vyvolané v daném případě velice nahlas homosexuálně orientovanými občany, ale co hlavně – etikum zde bylo dotaženo do pozitivních legislativních konců.

Nicméně – etično profesionalizace tím ani zdaleka vyčerpáno není a zaslouží mnohem větší pozornost, než se jí věnuje a než jsme zde schopni vůbec jenom nastolit. Jde o zjevně podceňované atributy, neboť zdánlivě netlačí, pokud nepropuknou skandaliózně. Ale to už bývá nezdárka pozdě i pro příjezd hasičů. V této mimořádně citlivé, občas až diskrétně delikátní oblasti pohybu lidského ducha jsou nebezpečí z prodlení, z nevšímavosti, bagatelizace, lehkověrnosti příliš značné. Situace toho druhu musíme předjímat alespoň o pár chviliek dříve, než se vyhročí. Čili umět naslouchat, vyvozovat poučení, byť jen z možných náznaků, a hlavně promítat je činně do preventivních bariér, co nejširších, nejspolehlivějších, nejtrvalejších.

Týká se to prvořadě morálky samotné. Profesionální služba je za peníze a tím i často jenom pro peníze. Nenalhávejme si, že to nezavání žoldáctvím. Formování prvních kontingentů do misí na území bývalé Jugoslávie by nás ústy účastníků v nezakrývané vyjadřované motivaci z toho vyvedla. Ozývá se tím zvonění nejvyššího času začít s hledáním účinných mechanismů, které by tomu dokázaly zavčas bránit. Bezodkladnost je u těch, jež si můžeme a musíme ověřit již u stávajících či čerstvě nastupujících profesionálů.

Neuralgickým bodem, kde se to projeví, je morální odpovědnost za své činy či počínání. Nedá se totiž v žádném ohledu vyměnit za odvolávku na plnění rozkazu a už vůbec ne skrýváním za taxativně stanovenou povinnost či svěřené působnosti. Jednat se musí vždy s pozadím přesvědčení o morální pravdě a tedy v osobním zतो- tožnění názoru a postoje, postoje a konání, konání a důsledků. V tom spočívá etično služby a jejího výkonu, jednoty obecných a individuálních zájmů. Bez toho dostává mravnost na frak neboť se stává rukojmím anebo až majetkem skupiny, jež se jí stihla zmocnit a proměnit ji vlastně v nemravnost. Dodejme jen, že tu nejde o hru se slovíčky a o ně, jak by chtěl podsunout někdo, komu zcela určitě neschází na hlavě máslo, snad už se i pomalu samo rozpouštějící.

Dotaženo do konkrétní problematiky, kterou řešíme, to nabádá k neukvapenosti v profesionalizování. Nejhorší, čeho bychom se mohli dopustit, je direktivně administrativní prosazování, v němž „unikneme etickým vztahům“, nebo je prostě přehlédneme. Dokud ještě trvá konskripční systém, existují tu i jeho brzdná zařízení. Např. už samotné obcházení služební povinnosti, třeba únikem přes civilní službu anebo „modrou knížku“, je výrazem v podstatě nesouhlasných názorů, negativních postojů, odporu k činům onoho druhu a vědomí jejich dopadu. Ať chceme či ne, připouštíme nebo odmítáme.

Souvisí to pochopitelně především s otázkami politicko strategickými a strategicko vojenskými, aby prvořadě zrovna ty měly plnou morální oporu v dějinných pravdách, společenských potřebách a všeobecných zájmech. Kontrolně to zahrnuje soulad s listinou lidských práv, kdy žádné z nich, hlavně občanských a profesních, není oklešťováno. Podle díkce každoročních rozborů, předepsaných mezinárodními úmluvami, máme zde i my dosud nejeden rest. Na rozdíl od SRN, kde „voják je obča-

nem v uniformě“ a jsou mu v plném rozsahu zachována spolu se všemi občanskými povinnostmi hlavně veškerá občanská práva.

4. Právní prostředí

Morální kritéria bývají ve svých kulminačních momentech kodifikována patřičnými zákony. Kromě toho tu zpravidla existují ještě kodexy profesní, která mají stejně zavazující sílu. Je-li v právním státě jedinci dovoleno vše, co není zakázáno, pak instituci je zakázáno, co není dovoleno. Vojenský profesionál, jemuž téměř ve všech případech svěřujeme zcela mimořádné kompetence spojené se správou majetku i vedením lidí, musí být každopádně považován za instituci. Co z toho plyne, ponechme na tvořivém domýšlení.

Z tohoto hlediska vytvořilo nové branné zákonodárství docela příznivé podmínky i profesionalizačním snahám. Posiluje v míře dosud neobvyklé sebeodpovědnost, a to nejen povýšením výkonového principu na vůdčí. Činí tak se zřetelem ke spravedlivému hodnocení a oceňování dosahovaných výsledků. Zároveň vytváří předpoklady pro naplnění aliančního poslání. Většina těchto ustanovení se již stačila promítnout i do podzákoných stupňů a tedy objevila v předpisech prováděcích.

Nicméně ne vše je dořešeno a zdaleka ne vše uspokojivě, tedy dostačujícím způsobem vůči nálehavým požadavkům reality, ale zejména perspektivám předpokládaného vývoje. Máme na mysli ze všeho nejvíce mezinárodně právní normy, jež musí zajistit nejenom objektivní zájmy země, ale i ochranu osobnosti. Týká se to hlavně combatantů vysílaných jménem státu za jeho hranice, ale o nic méně i nasazování uvnitř nich. Považujeme tyto hladiny za určující pro řešení všech ostatních legislativních svízeli profesionalizace, jak po nich volá sám život v němž ji prosazujeme. Bez novelizace některých paragrafů se přitom asi neobejdeme a pak mějme na mysli od počátku to, co jsme teď právě připomenuli; odtud vyjdeme a sem dospějme.

5. Vojenské dimenze

Vedle vnějších kritérií, která dávají posuzované otázce širší společenský rámec, musíme při jejím zodpovídání vážit a používat i vlastní kritériální aparát, odrážející její vlastní odbornou náplň. Jde tu o předmětnou stránku, vyplývající z rozvojových trendů soudobého vojenství, zejména pak povahy ozbrojených zápasů a jejich vedení na pozadí moderních technologií.

Jevově, ale i podstatou, je zde spousta rozměrů vypovídajících jednoznačně ve prospěch profesionalizace. Jak už jsme ostatně zdůraznili v úvodních premisách i návazných tezích. Mají charakter zjevné a nedegradovatelné *n u t n o s t i*.

Zároveň se ovšem setkáváme s řadou fakticit, které tuto míru snižují a některé dokonce vylučují. Proto se pokusíme posoudit všechny tyto tři dimenze v rovnováze jejich podílu a dospět ke stanovení váhy té které z nich, resp. souhrnné výslednice.

Vycházet musíme přitom ve všech vzpomenutých ohledech z primárního určení ozbrojených sil resp. AČR. Tím je závazně stanovené poslání obrany státních zájmů včetně závazků mezinárodních. V tomto smyslu musí jít o nepřetržitě zdokonalování schopnosti takového náročného úkolu se zhostit.

Znamená to z jedné strany zvyšování **mobility** a tím i použitelnosti jak celku, tak i každé z jeho součástí. Ze druhé strany to znamená výraznou a založením permanentní **modernizaci**. Obojí míří k vyšší **efektivitě** bojové síly, která je nemyslitelná bez účelné organizační výstavby resp. **struktury**. Ta je ostatně, výše uváděnými procesy nejenom iniciována, nýbrž i podmíněna event. nesena. Všechny tyto citované dimenze spolu souvisejí až natolik, že tvoří nedělitelný soubor opatření.

Jelikož to ještě profesionalizaci jako všeobecnou nutnost neodůvodňuje a v plném rozsahu již vůbec ne, budeme své vývody dále konkretizovaněji rozvíjet. Opět se přidržíme ústředního bodu existence armád a odtud vyjdeme. Nepochybně je vázána potenciální možností válečného konfliktu, byť třeba v omezeném rozsahu a s nižší pravděpodobností vzniku.

Dokonce možno paradoxně dovést, že čím je pravděpodobnost a rozsáhlost onoho nasazení armády menší, tím vyšším se stává její kredit a naplněnost zejména preventivně odstrašující role.

Nicméně musíme vždy připouštět i vznik situací extrémních, jimiž jsou pro tento případ ohrožení vyhraněná až po střetnutí válečná. Jestliže pro klidová období event. některé stavy mezi mírem a válkou je přípustná orientace třeba i na plně profesionální armádu, pak ohrožení nejvyšších stupňů vznáší nároky na překročení tak zúženého rámce „obránců vlasti“. To už je věcí všech, záležitostí celospolečenskou, či chcete-li, tak všelidovou. Do ní jsme zataženi všichni, týká a dotýká se doslova každého.

Z naznačených hledisek nemůže tudíž jít o vycvičenost zúženého výběru, byť by byla jakkoliv perfektní. Nelze totiž nesledovat i připravenost masovou a pak se ptáme jak. Jsou dvě možné cesty, ale žádná z nich to neřeší důsledně a beze zbytku, takže nejvhodnější bude kombinace obou.

Tu první nazvěme pro zjednodušení a názornost představ „švýcarskou“. Spočívá řekněme v teritoriálně miličním principu, pro který nemáme zatím potřebnou tradici, ale zejména pak patřičnou hladinu branného vědomí ani veřejného mínění.

Stačí jen vzpomenout někdejší ne příliš pozitivní zkušenosti s přípravou obyvatelstva k civilní obraně, nemluvě o její rentabilitě. Ještě však dodejme, že i Švýcaři zvažují přechod k postupnému vytváření profesionálních sil, což o něčem svědčí, ale zároveň i navozuje úvahy o jistých přednostech „smíšených typů“.

Tu druhou pojmenujme „německou“, pro níž je příznačné setrvání u povinné vojenské služby. Třebaže procento profesionalizování zde rovněž mírně stoupá, což má vícero příčin, včetně rekručních a operačně-akčních, na masovosti se tu ze

zásady pořád trvá. Důvody pro přibližně stejnou harmonii nacházíme i v poměrech našich a tak praxe Bundeswehru stojí přinejmenším za příučením.

Ať tak či onak, nevyhneme se problematice *v y t v á ř e n í z á l o h*, bez nichž nelze považovat obranu země za spolehlivě zajištěnou. Potřebujeme je však mít nejenom z hlediska mobilizačního, ale tento rozbor už by šel nad myšlenkový rámec, který jsme si předsevzali.

AČR zatím těží z nastřádaného kapitálu, ale ten se očividně ztenčuje. Navíc nesmíme mhouřit zrak nad výraznými změnami skladebnými a nechat se uspávat vidinou objemů. Početně na tom pořád ještě nejsme tak špatně, ale s věkovými průměry, které se mílovými kroky posunují, to už je horší. Ještě hůře tomu začíná být v rozloženosti vojenských odborností a vůbec nejhůře s hodnotní strukturou. Povážlivě roste podíl vysloužilých profesionálů a navíc v převaze vyšších ranků.

U profesionálních armád – a vezměme si tu za předlohu třeba model „americký“ – se tzv. použitelné zálohy čili prvosledové a nejmladší vytvářejí z čerstvě demobilizovaných (hlavně „enlisted“ či „NCO’s“). Toť ovšem sporně pro nás, kde trpíme nedostatkem právě těchto kategorií už v aktivní službě, natož právě abychom s nimi v potřebných počtech mohli kalkulovat pro aktivní zálohu.

Nezbývá nám tudíž pro zřejmě dosti dlouhý časový interval, než spoléhat na VZS a tedy zachovat princip její všeobecné povinnosti. Přecházet bez domyšlení těchto rozměrů dané problematiky k profesionalizaci, navíc plné, bylo by ošemetné. pokud nebude zajištěna účinná substitute VZS při tvorbě záloh, je to směřování zrádné, ba přímo sebevražedné. Jelikož v takovém případě se již hraje o zajištěnost obrany republiky a její suverenitu vůbec. A to je setsakramentsky vážný úděl, než aby se dal lehkomyšlně přecházet či dokonce odbývat.

Přitom problematika záloh, jejich vytváření, udržování či aktivování není jedinou z odborně vojenských dimenzí profesionalizačních procesů. Patří sem samozřejmě i podmíněnost organizační strukturou a jejím naplňováním, což jsou dvě velice významné determinanty. Obě jsme už vzpomenuli a dosti podrobně rozebrali, takže se k nim nemusíme vracet. Ale vezme, že jsou pro start, průběh i finalitu oněch profesionalizačních procesů více než důležitými, když je přímo určují. A to už nehovoříme o dimenzích vojensko technických, které profesionalizaci udávají skoro hlavně tóninu: co zvládne VZS a co ne, co si vynucuje profesionální obsluhu a kde potřeba není. Souvisí to však i s náročností velení oněm obsluhám, nakolik musí být nutně rovněž profesionalizováno. U vyšších úrovní je vše mimo diskusí, ale zde máme na mysli stupně nejnižší čili články bezprostředně spojené s vojenskou technikou či přímým zabezpečením vojsk, tj. poskytováním služeb.

Dílčí závěr

Nová strategie NATO, která ovšem dosud naráží na stávající pojetí mezinárodního práva, opřené o princip státní suverenity, počítá s flexibilním nasazováním svých vojsk do zárodečně krizových oblastí světa. To předpokládá budování vysoce reaktivních sil udržovaných ve více méně stálé bojové pohotovosti. Odtud plyne požadavek na jejich profesionalizovanost i profesionalitu, který však není univerzálním ani direktivním, neboť se týká jenom jednotek vyčleňovaných v rámci dobrovolně smluvních kontingentů. Z tohoto hlediska není vnějších tlaků na to, abychom přecházeli, rychle či pomaleji, k armádě plně profesionalizované.

Z dalších politických zorných úhlů je to ještě méně žádoucí, natož nutné, jak dokazují mimo jiné komplexy zásad civilní demokratické kontroly ozbrojených sil. Na druhé straně nelze popřít jistá naléhání některých politických kruhů nebo činitelů, jejichž vehementní prosazování úplné profesionalizace AČR však vychází spíše z ideologických, než odborných a tudíž i věcně argumentovaných pozic. Tyto názory pak bohužel nacházejí své nekritické epigony i v resortu obrany, jejichž pochopitelnou snahou je vyhýbat se předmětným diskusím. Ovšem prezentace nefundovaných programových prohlášení na veřejnosti zároveň silně podryvá autoritu branných povinností s vážnými rekrutačními důsledky.

Souvisí to zároveň s morálkou obyvatelstva a jejím hodnotovým systémem, daným i skutečným. Ani odtud nekyne nutnost plného profesionalizování, jež by se dokonce mohlo při dovršeném izolacionismu projevit i škodlivě. Jelikož etika se promítá částí svých norem z roviny nepsané do psané, jde zároveň o záležitosti juridické. Stručně se dá podotknout, že jejich akční radius vytvořil profesionalizaci příznivé výchozí podmínky, ale jako závaznost ji nevytyčuje ani nesleduje. Z tohoto směru tak není vlastně vůbec vyvolávána a ve své totálnosti už naprosto nikoliv.

Rozhodující vnitřní tlaky na profesionalizaci až po její úplnost lze očekávat skoro výlučně z platformy ryze vojenské. Moderní technika a technologie – a od nich odvozované změny velení – zatím nedosáhly ani zdaleka úrovně, na níž by zmíněné procesy začínaly forsírovat.

A tak dospíváme ke vcelku přesvědčivému až jednoznačnému vyústění podaného rozboru, podle něhož plná profesionalizace dosud **nedozrála jako nutnost**, ač v jistých momentech už se i právě takto prosazovat počíná.

Shrnutí

A n a l y t i c k y :

Posouzení smyslu a jednotlivých stránek profesionalizace přesvědčuje o tom, že dosud nevyvstala **jako všeobecná nutnost**. Zároveň ale zatím nejsou vytvořeny všestranné podmínky, aby se mohla uskutečnit všude tam, kde už je nutnou. O to méně připadá do úvahy jako tendence generální, čili ve své úplnosti **ani není možná**.

R e a l i z a č n ě :

Setrvat u konceptu poloprofesionální armády. Zatím skoro doslova takto smíšené a ve střednědobém výhledu s cca 2/3 kombinací. Postupovat cestou cílené a plánovité profesionalizace těch jednotek či jednotlivých pozic v organizační struktuře, kde si to nároky činnosti či operačního nasazení vynucují. Znamená to **vytěžovat z daných možností maximum** a koncentrovat se na jejich efektivní využití tam, kde budou **pokrývat neodkladné potřeby profesionalizace již nutné.**

C e l k o v ý z á v ě r :

Profesionalizace je objektivně se prosazující proces a musí být respektována jako trend. Pro Českou republiku ji však není nutné ani možné – z vnějších i vnitřních příčin – považovat za program realizovatelný v plném rozsahu a dohledných plánovacích intervalech. Začínat s ní a systematicky v ní postupovat prioritně **tam, kde je nezbytná** a sem pak efektivně **soustředit maximum svých možností** pro komplexní zabezpečení pokud možno všech jejích potřeb na co nejvyšší úrovni.

